

OPINIA

națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național,
editată de FUNDAȚIA „ROMÂNIA DE MĂINE”

CULTURA DEMOCRAȚIEI

Politică, educație și toleranță

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

Este o constatare larg împărtășită și în opinia publică internațională că efortul popoarelor pentru o reală democrație în viața fiecărei națiuni, pentru un climat de pace și înțelegere între state nu poate fi imaginat în afara spiritului tolerant. Mai ales într-o lume a crizelor de tot felul, îngrijorată de escaladarea intoleranței, terorismului, xenofobiei, naționalismului agresiv, rasismului, excluderii, marginalizării și discriminării - comportamente care subminează pacea și democrația, constituind

obstacole în calea dezvoltării și progresului - devine imperios necesară toleranța nu doar ca un principiu general, dar și ca o stare de normalitate. Aceasta este și una dintre premisele care au motivat adoptarea în 1995 - Anul Națiunilor Unite pentru toleranță - de către Conferința Generală a UNESCO a **Declarației de principii privind toleranța**.

Din păcate, acest document din 16 noiembrie (1995), când s-a proclamat solemn și **Ziua internațională anuală a toleranței**, nu s-a bucurat, la noi și în alte părți ale lumii, de popularizarea necesară în scopul mobilizării opiniei publice, al evidențierii pericolelor intoleranței și în vederea reafirmării și angajamentului și hotărârii de acțiune pentru promovarea toleranței și educarea în spiritul acesteia. Iată de ce este nevoie a reveni, așa cum, de altfel, am menționat în articolul anterior, toleranța fiind un semn de maturitate al culturii democrației, în fapt, una din condițiile exercițiului eficient al vieții

democratice.

Directorul general al UNESCO, Federico Mayor, sublinia însemnătatea momentului în următorii termeni semnificativi: "Expresie a unei datorii morale și a unui angajament politic, această declarație recunoaște bogăția și diversitatea culturilor din lumea noastră. Ea constituie un act de încredere în viitor și o manifestare a voinței ferme de a respinge violența. Deosebirile constituie bogăția noastră comună. Ele vor exista întotdeauna; dar în pragul secolului al XXI-lea, suntem hotărâți să le gestionăm prin căutarea pașnică și perseverență a unei baze de înțelegere.

(Continuare în pag. 7)

Pledoarie pentru protecția creierului

Acad. ȘTEFAN MILCU

Pare surprinzătoare necesitatea de protejare a creierului pentru că în organismul uman sunt și alte organe (ficatul, rinichiul) a căror normalitate este esențială pentru sănătatea noastră. Deci și pentru ele protecția e necesară. Totuși, protecția creierului se situează pe un plan diferit pentru că el are un rol decisiv în validarea vieții personale și sociale. Activitatea lui de ordin superior poate fi cuprinsă sub termenul de **activitate mentală** a cărei calitate definește omul ca ființă superioară și originală în ansamblul biologic al viului planetar.

În acest mental sunt cuprinse gândirea, conștiința de sine, misteriosul spirit, capacitatea de a concepe întreaga activitate spirituală și aceasta ne permite să aducem în discuție una din problemele cele mai dezbătute în epoca contemporană, aceea despre mental și materie cerebrală.

Sunt caracteristice dotarea cerebrală cu cel puțin 12 milioane de neuroni și formarea creierului în primele patru luni ale vieții embrionare. Ne naștem, deci, cu un creier embrionar ce se va dezvolta în primii ani de copilărie și se va maturiza în perioadele succesive ale ontogenezei până la realizarea maturității, caracteristică omului adult, care-l va folosi în activitatea lui personală și socială, în special la un nivel superior de creație. Are o semnificație optimistă această plasticitate cerebrală care ne permite să asimilăm educația și numeroasele orizonturi oferite de cultură.

Această superioritate biofuncțională este o condiție a performanțelor posibile ale omului. Asemenea performanțe sunt posibile datorită consumului de glucoză și de oxigen în orice formă de activitate mentală. Este uimitor faptul că, dacă în 3-5 minute lipsește acest combustibil, îndeosebi oxigenul, apar leziuni distructive în creier. Acest fenomen ne arată necesitatea protejării creierului de orice activitate care depășește capacitatea lui funcțională, în special a zonei cunoscute sub numele de **neocortex**.

Aceasta nu înseamnă că zonele mai vechi, de la baza creierului, sunt exceptate de la o eventuală suferință. În acest caz sunt cunoscute tulburările vegetative, metabolice, o consecință a bolilor cronice, a alcoolismului, drogării și infecțiilor. Sunt dramatice consecințele vătămării creierului superior de acești factori distructivi care afectează activitatea de ordin superior ce diferențiază omul. Aceasta este sursa cunoscută în patologie a deviațiilor, a dezadaptării, a violențelor distructive care din punct de vedere al omului ca ființă superioară sunt tulburătoare.

Din aceste foarte sumar prezentate aspecte reiese clar necesitatea comportării omului în viața personală și socială într-o măsură care să nu prejudicieze capacitățile creierului. Această protecție se obține prin educație, cultură și conștientizarea a ceea ce înseamnă activitatea cerebrală și a locului ocupat de creier în ansamblul corpului nostru.

Lecțiile tranziției în România

(Probleme economice)

Acad.
N.N. CONSTANTINESCU

pag. 3-4

LIMBA ROMÂNĂ - valoare supremă a patrimoniului spiritual național

Prof.univ.dr. ION DODU BĂLAN

Motto: „Limba singură uneste, întărește și definește națiunea. Ocupați-vă de dânsa mai înainte de toate și prin aceasta faceți cea mai fundamentală politică.”

(Ion Eliade Radulescu)

Limba română face parte integrantă, organică și esențială din patrimoniul cultural național. În ea se oglindesc portretul nostru etnopsihologic, puterea de creație a românilor, "limba fiind întâiul mare poem al unui popor" (Lucian Blaga), mentalitatea lor, felul lor de a fi, de a munci, a gândi și a simți, reprezentările lor despre lume, despre principalele categorii ale existenței, despre categoriile etice și estetice, despre spațiu și timp, despre viață și moarte.

Ca români vorbim o limbă romanică "Limba română de azi - scria Sextil Pușcariu în **Limba română**, București 1943, p. 153 - e însăși limba latină... cu modificări ivite în cursul veacurilor, precum pielea de pe corpul nostru este tot pielea cu care ne-am născut, cu aceeași culoare și cu aceleași semne și alunițe,

ca și în pruncie, deși toate celulele ei s-au împropătat în curgerea timpului".

Limba națională este expresia și oglinda devenirii noastre istorice. Ea este materialul primordial al literaturii orale și scrise. Este înfățișarea identității noastre naționale.

(Continuare în pag. 8)

La Fundația „România de Măine” Manifestări științifice consacrate unor probleme majore, de mare actualitate, ale evoluției economico-sociale a României

Sesiunea științifică:

Tranziția și problemele ei fundamentale

pag. 2-3-4

Masa rotundă:

Conceptul de fundație în România

pag. 7

Simpozionul:

Educația civică. Valori tradiționale și contemporane

pag. 5-6

LA FUNDATIA „ROMÂNIA DE MÂINE”

Miercuri, 21 februarie 1996, la sediul Fundației „România de Măine” (Palatul Sporturilor și Culturii), a avut loc Sesiunea științifică pe tema: **„Tranziția și problemele ei fundamentale”**, organizată de **Academia de Studii pentru Dezvoltarea Economică și Socială a României din cadrul Fundației „România de Măine” și Institutul de Economie Națională al Academiei Române**. Lucrările Sesiunii au fost conduse de acad. **Nicolae N. Constantinescu**, președintele Senatului Academiei de Studii pentru Dezvoltarea Economică și Socială a României din cadrul Fundației „România de Măine”. Au participat personalități ale vieții științifice, universitare, cadre didactice de la Universitatea „Spiru Haret” și de la alte instituții de învățământ superior, cercetători științifici.

În cuvântul introductiv rostit de prof. dr. **Aurelian Bondrea**, președintele Fundației „România de Măine”, a fost relevată importanța inițiativei organizării unei asemenea manifestări științifice, consacrate problemelor majore, actuale ale evoluției economico-sociale a României în perioada de tranziție și reunind specialiști din prestigioase instituții de știință și învățământ. Înscrind-se în șirul manifestărilor științifice de acest fel organizate în ultimii ani de Fundația „România de Măine”, Sesiunea științifică actuală - a subliniat vorbitorul - aduce în atenție procese și fenomene abordate în mod diferit; ea își propune să meargă pe calea cunoașterii în profunzime a situației social-economice actuale, a cauze-

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ TRANZIȚIA ȘI PROBLEMELE EI FUNDAMENTALE

lor ce au determinat această situație, în afara oricăror considerente de ordin electoral sau interese partizan, concluziile dezbaterii urmând să ajute la perfecționarea activității instituțiilor organizatoare și, totodată, să reprezinte un aport, pe plan național, în înțelegerea mai bună a unor procese de mare complexitate, la stoparea unor fenomene negative și formularea de soluții în vederea depășirii dificultăților cu care se confruntă trecerea la economia de piață în România.

În continuare, acad. **Nicolae N. Constantinescu** a prezentat comunicarea **„Lecțiile tranziției în România. (Probleme economice)”**, care, prin analiza științifică a fenomenelor analizate, prin ideile și tezele fundamentale, reprezintă o valoroasă contribuție la aprofundarea mecanismelor procesului tranziției, a problemelor trecerii la economia de piață și a căilor de

rezolvare a lor, în concordanță cu interesele naționale.

Comunicarea - a cărei primă parte o publicăm în acest număr al revistei - vizează atât principiile, orientările strategice cât și metodele, mijloacele transpunerii lor în viață, interdependența factorilor economici, sociali și politici, naționali și internaționali în desfășurarea procesului complex al tranziției. Pe baza examinării obiective a evoluției economico-sociale a României în ultimii 6 ani și pornindu-se de la constatarea că experiența românească a tranziției prezintă caracteristici comune dar și specifice, distincte în raport cu alte țări, sunt puse în lumină unele concluzii și învățăminte ale acestei experiențe. Dintre acestea menționăm câteva: necesitatea abandonării măsurilor monetariste și a dogmelor concurenței perfecte, statul democratic fiind chemat să aibă un rol activ, de impulsivitate a dezvoltării economice și de corectare a deficiențelor ce apar; crearea unei economii mixte, bine ancorate în economia europeană și mondială și, totodată, cu o orientare social-umanistă; elaborarea unui program de redresare economico-socială, potrivit intereselor țării și în strânsă legătură cu integrarea în structurile europene dar care să aibă adeziunea populației și să implice, în același timp, parteneriatul între guvern, patronat, sindicate și instituțiile științifice; asigurarea unui context social-economic adecvat desfășurării tranziției prin dezvoltarea integrală a democrației, inclusiv a celei economice; bizuirea pe propriile forțe, cât și pe sprijinul capitalului străin, dar numai a celui serios, creator, în măsură să contribuie efectiv la dezvoltarea economică în primul rând a producției naționale; integrarea, așa cum arată și experiența țărilor Uniunii Europene, nu înseamnă dispariția statului național, tezele privind abandonarea acestuia fiind de natură să genereze mari pericole; noul mecanism economic trebuie să ducă la sporirea Produsului Intern Brut pe locuitor, la asigurarea unui nivel de trai decent, la reducerea decalajelor față de țările dezvoltate ș.a. Aceste concluzii și învățăminte se constituie în tot atâtea exigențe majore ale reușitei tranziției.

Printre comunicările prezentate în continuare la Sesiunea științifică menționăm pe cele ale prof. dr. **Mihai Părăluță** - „Forme ale economiei de piață adecvate tranziției în România”; dr. **Constantin Ciutacu**, director adjunct al Institutului de Economie Națională - „Tranziția și structurile economice românești”; prof. dr. **Petre Mălcomete** - „Laturile tranziției în România și interdependențele lor”; prof. dr. **Constantin Mecu** - „Aritmia politicilor economice și asimetria situației economice a diferitelor țări în perioada de tranziție”; prof. dr. **Dumitru Pugna** - „Conținutul și criteriile privatizării în perioada de tranziție”; dr. **Gheorghe Zaman**, directorul Institutului de Economie Națională - „Efecte restructurative ale privatizării de masă în România”; prof. dr. **Coralia Angelescu** - „Crearea întreprinderilor mici și mijlocii, componentă a procesului de privatizare”; prof. dr. **Ileana Stănescu** - „Aspecte ale privatizării în agricultura României”; dr. **Constantin**

Grigorescu, director adjunct al Institutului de Economie Națională - „Consecințele economice ale îmbătrânirii demografice în România”; dr. **Maria Poenaru**, cercetător științific principal I - „Reforma securității sociale în România în condițiile de austeritate ale tranziției - probleme majore”; **Maria Molnar**, cercetător științific principal I - „Ajutorul social și exigențele protecției sociale în perioada de tranziție”; **Grigore Vâlceanu**, secretar științific al Institutului de Economie Națională - „Puterea de cumpărare a populației în perioada de tranziție”.

Așa cum rezultă din titluri, comunicările menționate - rod al unui studiu atent, științific - au abordat o paletă largă de aspecte ale tranziției în România, au relevat o serie de deficiențe majore, impunându-se atenției prin aprecierile și argumentele prezentate.

În mod unanim s-a subliniat ideea potrivit căreia **nu există modele universal-valabile ale tranziției**; experiențele țărilor occidentale dezvoltate nu pot și nu trebuie să fie luate, și încă mecanic, drept etalon în stabilirea căilor și mijloacelor de trecere la economia de piață. Întrucât condițiile diferă de la țară la țară, se impune concluzia că strategiile și politicile economice trebuie să reflecte specificitatea fiecărei țări, ignorarea sau subaprecierea acestei cerințe fiind de natură să genereze obstacole insurmontabile în desfășurarea tranziției.

A fost reliefată, în același timp, **necesitatea edificării unei economii sociale de piață moderne, competitive**, care să țină seama de experiența țărilor dezvoltate cu o asemenea economie, cât și de situația și cerințele actuale din țara noastră. Printre caracteristicile economiei sociale de piață se înscriu: împletirea proprietății publice, private și cooperatiste; intervenția activă a statului prin metodele economiei de piață, aceasta fiind compatibilă cu planificarea; strânsa corelație între performanța economică și echitatea socială; asigurarea unui grad ridicat al ocupării forței de muncă; coparticiparea democratică a populației la gestionarea economiei; garantarea protecției sociale ș.a.

În acest context au fost respinse orientările și politicile economice spontaneiste, teoriile liberalismului „pur”, ale „mâinii invizibile” a pieții, a căror viabilitate a fost, de altfel, infirmată chiar de experiența țărilor occidentale dezvoltate, ce au adoptat, de-a lungul vremii, corecturile necesare înlăturării sau limitării urmărilor negative ale orientărilor amintite.

În lumina datelor statistice oficiale, comunicările s-au oprit asupra unor fenomene negative care marchează tranziția, au reliefat cauzele și consecințele lor. Printre altele, analizându-se **schimbările intervenite în ultimii 6 ani în structurile economiei naționale**, s-a relevat, de pildă, faptul că a avut loc o diminuare a ponderii și rolului ramurilor viabile ale economiei în favoarea creșterii ramurilor neviabile; în același timp, a crescut ponderea populației ocupate în agricultură, fenomen unic pe plan european; s-a diminuat puternic numărul salariaților. Asemenea fenomene creează primejdia ca România să evolueze rapid spre o

economie de piață subdezvoltată, de tip latino-american, cu structuri economice necompetitive, spre un capital dependent de capitalul străin.

O pondere însemnată în comunicările prezentate au avut **problemele privatizării de masă** - proces fundamental al tranziției spre economia de piață. S-a subliniat, în acest context, că printre criteriile principale care trebuie să fie urmărite în conceperea și desfășurarea privatizării se numără: eficiența economică, socială și ecologică; evaluarea cât mai corectă a bunurilor și serviciilor publice, a capitalului social; corelarea strânsă a privatizării cu restructurarea și re tehnologizarea economiei, a ramurilor ei și a întreprinderilor; transparența totală și controlul eficient al întregului proces ș.a.

A fost evidențiată ideea că privatizarea nu este un scop în sine, ci trebuie să fie concepută în strânsă legătură cu creșterea economică. Ca și crearea unei economii de piață, privatizarea reprezintă un proces deosebit de complex, de durată, care impune necesitatea de a evalua cu atenție avantajele și dezavantajele diferitelor scheme, cât și mijloace de privatizare, de a analiza cu grijă, prin prisma manifestării lor în timp, efectele favorabile, cât și nefavorabile ale privatizării, în general, și ale celei de masă, în special. Diversitatea efectelor privatizării de masă este o realitate incontestabilă care se îmbogățește cu aspecte noi, pe măsură ce procesul avansează în timp.

În ce privește dinamica privatizării s-a subliniat că există o diversitate de opinii și că, pe lângă părerile susținătorilor fără rezerve ai privatizării rapide, se afirmă și opinii mai puțin favorabile acestei metode, care relevă faptul că privatizarea rapidă a economiei, urmând modelul de „reformă standard” recomandat de unele organisme financiare internaționale, în speță de F.M.I., nu a fost încununată de succes în țările care au avut economii central-planificate. Este aceasta încă o mărturie a faptului că nu există modele gata confecționate pentru a utiliza practicile economice ale altor țări, pentru a realiza tranziția.

Pentru a fi înșăpuită cu succes, reforma economică trebuie să implice **corelarea permanentă a măsurilor economice cu măsuri de protecție socială**. Din păcate, evoluțiile economice de după 1989 au avut grave consecințe sociale, ceea ce și-a găsit expresia în polarizarea accentuată a populației, scăderea puternică a nivelului de trai, adâncirea continuă a decalajului dintre salarii, pensii și prețuri, apariția unui șomaj de masă cronic, degradarea muncii, marginalizarea clasei muncitoare ș.a. Măsurile luate de stat în acești ani - s-a arătat în comunicările prezentate - nu au putut decât într-o foarte mică măsură contracara efectele negative și diminua „costurile sociale” ale reformei. Se impun, de aceea, elaborarea și promovarea unei politici ferme, coerente, de protecție socială a populației - condiție esențială a reușitei tranziției.

În încheierea dezbaterilor, acad. **Nicolae N. Constantinescu** a formulat unele aprecieri pe marginea problemelor discutate și a subliniat că Sesiunea științifică desfășurată constituie o Sesiune deschisă, urmând ea, în continuare, în cadrul altor dezbateri științifice, să fie aduse noi argumente, noi dovezi, în sprijinul punctelor de vedere exprimate privind problemele fundamentale ale tranziției în România. Comunicările prezentate în cadrul Sesiunii științifice din februarie a.c. vor fi reunite într-un prim volum de studii economice, care va vedea lumina tiparului la Editura Fundației „România de Măine”.

Dr. CONSTANTIN FLOREA

COLEGIILE REVISTEI „OPINIA NAȚIONALĂ”

COLEGIUL PENTRU REFORMĂ ȘI RELANSAREA ECONOMIEI NAȚIONALE

- Acad. Alexandru Bărbădeanu
- Acad. Anghel Rugină
- Acad. N.N. Constantinescu
- Acad. David Davidescu
- Prof.dr. Constantin Ionete
- Prof.dr. Ivanciu Nicolae-Văleanu
- Prof.dr.doc. Alexandru Zanfir
- Prof.dr. Mircea Druc
- Prof.dr. Alexandru Albu
- Prof.dr. Mihai Părăluță
- Prof.dr. Gheorghe Zaman
- Prof.dr. Petre Mălcomete
- Prof.dr. Mihai Dumitrescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

- Acad. Ștefan Milcu
- Acad. Radu Voinea
- Acad. Ștefan Pascu
- Acad. Ion Coteanu
- Acad. Cristofor Simionescu
- Acad. Ștefan I. Ștefănescu
- Acad. Marius Peculea
- Prof.dr. Liviu Maior
- Prof.dr. Grigore Brâncuș
- Prof.dr. Dan Ghiocel
- Prof.dr. Emil Tocaci
- Prof.dr.doc. Gogore Posea
- Prof.dr. Gheorghe Secară
- Prof.dr. g-ral (rez.) Emil Mihuleac

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE CULTURII ȘI ARTEI

- Acad. Eugén Simion
- Prof.dr. Alexandru Boboc, membru corespondent al Academiei Române
- Radu Beligan
- Grigore Vieru
- Paul Everac
- Dinu Săraaru
- Prof.dr. Ion Dodu Bălan
- Prof.dr. Victor Giuleanu
- Dumitru Radu Popescu

COLEGIUL PENTRU IDEEA NAȚIONALĂ ȘI SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA

- Prof.dr. Aurelian Bondrea
- Prof.dr. Mitropolit Antonie Plămădeală
- Prof.dr. Ioan Scurtu
- Prof.dr.doc. Titu Georgescu

- Prof.dr. Stefan Lache
- Prof.dr. Gheorghe I. Ioniță
- Adrian Păunescu
- Prof.dr. Ion Rebedeu
- Prof.dr. Ion Mihail Popescu
- Prof.dr. Gheorghe Cazan
- Prof.dr. Ion Tudosescu
- Prof.dr. Tiberiu Nicola
- Prof.dr. Virgil Constantinescu

COLEGIUL PENTRU DOCTRINE POLITICE ȘI PROBLEME ALE RELAȚIILOR INTERNATIONALE

- Valentin Lipatti
- Dr. Ion Mitran
- Prof.dr. Florea Dudiță
- Prof.dr. Mircea Nicolaescu
- Prof.dr. Marin Voiculescu
- Ion Mărgineanu
- Dan Lăzărescu
- Prof.dr. Ion Zară
- Prof.dr. Constantin Mecu
- Prof.dr. Marin Nedelea
- Prof.dr. Constantin Vlad
- Dr. Nicolae Ecobescu

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE SĂNĂȚII ȘI PROTECȚIEI SOCIALE

- Acad. Nicolae Cajal
- Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici
- Prof.dr.doc. Iulian Mincu
- Prof.dr.doc. Victor Ciobanu
- Prof.dr. Caius Traian Dragomir
- Prof.dr. Andrei Firică
- Prof.dr. Dorin Sarafoleanu
- Prof.dr. Ioan Pop D. Popa
- Prof.dr. Ștefan Costea
- Prof.dr. Gheorghe Răboacă

COLEGIUL PENTRU PROBLEMELE JUSTIȚIEI, STATULUI DE DREPT ȘI DEMOCRAȚIEI

- Acad. Ion Filipescu
- Acad. Vasile Glonea
- Prof.dr. Antonie Iorgovan
- Prof.dr. Adam Popescu
- Prof.dr. Nicolae Popa
- Prof.dr. Andrei Popescu
- Prof.dr. Ionel Cloșcă
- Prof.dr. Mihai Merfea
- Prof.dr. Mircea Stroia

Director:

Prof.dr. AURELIAN BONDREA

Lecțiile tranzității în România (Probleme economice)

Comunicare prezentată de
acad. N.N. CONSTANTINESCU

Câteva caracteristici ale economiei românești înainte de 1989

"Weltwirtschaftliches Archiv" (ian. 1938, p. 60) arată, pe baza calculelor lui Colin Clark, că venitul național anual mediu pe locuitor în România anilor 1925-1934 era de 243 dolari, unul din cele mai mici din Europa (urma Lituaniei). Datorită celui de al doilea război mondial, în 1945, venitul național al țării se redusese aproape la jumătate față de cel antebelic. În 1948 a fost efectuată naționalizarea și introdusă planificarea centralizată. În 1950 a fost încheiat procesul de refacere postbelică, atingându-se nivelul anului 1938. A început o susținută dezvoltare preponderent extensivă a economiei. Față de 1939, în anul 1989 venitul național al României este de 16 ori mai mare (după ce în 1986 fusese de 18 ori). Tot atunci, și față de același an, ca urmare a industrializării accelerate și forțate, venitul național din industrie a ajuns de 64 de ori mai mare. În agricultură, începând din 1949, s-a desfășurat o cooperativizare bazată, în foarte mare măsură, pe constrângeri politico-ideologice și administrativ-economice. Proprietatea asupra pământului a ajuns să fie repartizată astfel: 15,6% revenea producătorilor particulari (în zonele de munte mai ales), 54,7% unităților cooperatiste și 29,7% unităților de stat. După o perioadă de contractări de datorii externe în principal pentru utilaje și echipament din Occident, datoriile au fost plătite. În 1989 România nu mai avea datorii externe, ci doar de încasat peste 2 miliarde dolari, credite pe care le acordase unor țări în curs de dezvoltare. În

plus, deținea un disponibil propriu de circa 1,8 miliarde de dolari. Numărul paturilor de asistență medicală și profilactică în 1989 era de 6,5 ori mai mare decât în 1938. Analfabetismul fusese lichidat. Învățământul gratuit și obligatoriu era de 10 ani și se tindea spre cel de 12 ani. Se asigura dreptul la muncă. Față de 1950, salariul real reprezenta 370,9%.

Tarele și contradicțiile principale ale economiei românești în 1989 pot fi ilustrate prin următoarele:

a) caracterul centralist-birocratic al planificării economiei naționale, bazată predominant pe proprietatea de stat, ceea ce conducea la paralizarea inițiativei creatoare, la iraționalitate;

b) datorită marilor erori de politică economică și de conducere, rezultatele economice se dovedeau prea mici în raport cu uriașele eforturi la care fusese obligată populația;

c) structura economiei era distorsionată. Problema energetică devenea tot mai gravă, industriile de prelucrare primară erau supradimensionate; sectorului terțiar nu i se acorda atenția cuvenită;

d) trecerea de la dezvoltarea extensivă a economiei la cea intensivă întâmpina enorme greutăți;

e) toate acestea se concentră în scăderea eficienței economice și se răsfrângeau negativ asupra nivelului de trai al populației. Se dezvoltă o puternică tendință de nivelare a veniturilor.

Esența strategiei transformărilor după 1989

În România, tranziția la economia de piață a început la sfârșitul anului 1989, fără să

exista o strategie prealabil elaborată. Drept urmare, tranziția politică a început mai devreme decât cea în economic. "Schița privind strategia înfăptuirii economiei de piață în România", adoptată de guvern în mai 1990, care făcea o prezentare generală a economiei de piață, va preciza: "Conținutul, trăsăturile fundamentale ale tranziției la economia de piață sugerează, de altfel, și direcțiile de acțiune pentru transformarea sistemului economiei de comandă: liberalizarea prețurilor, descentralizarea activității economice și deconcentrarea (demonopolizarea) producției, privatizarea pe scară largă, deschiderea funcțională a economiei, stabilizarea macroeconomică (renunțarea la subvenții, aplicarea politicii bugetelor "tari" față de producători - procedura falimentului, o politică monetară a banilor scumpi - dobânzi real-pozitive etc.). Pe aceste trasee de acțiune trebuie să se meargă simultan, corelat, comprehensiv și cât mai rapid posibil, luând în considerare setul de restricții sociale și politice". Se prevedea, de asemenea, ca statul român să stimuleze pe toate căile asistența economică externă, ca factor important al rețehnologizării și modernizării economiei naționale.

Pentru bunăstarea populației se făcea promisiunea, dovedită utopică, potrivit căreia "costurile sociale ale tranziției să fie acoperite, în bună măsură, simultan cu apariția lor."

Așadar, prin însăși esența sa, "Schița strategiei..." adoptată în mai 1990 era vizibil de sorginte F.M.I. Se respingea "terapia de șoc", dar se prevedea că "Strategia pentru care optăm ar putea fi definită ca o tranziție graduală efectuată în ritm rapid..."

În plan programatic, problemele tranziției și-au mai găsit o serie de precizări de mare importanță în două documente fundamentale: **Constituția** adoptată în noiembrie 1991 și

Strategia de guvernare aprobată de Parlament către sfârșitul anului 1992. După ce formulează cadrul dezvoltării economico-democratice a țării, Constituția declară net: "1) Economia României este economie de piață. 2) Statul trebuie să asigure: a) libertatea comerțului, protecția concurenței loiale, crearea cadrului favorabil pentru valorificarea tuturor factorilor de producție; b) protejarea intereselor naționale în activitatea economică, financiară și valutară; c) stimularea cercetării științifice naționale; d) exploatarea resurselor naturale, în concordanță cu interesul național; e) refacerea și ocrotirea mediului înconjurător, precum și menținerea echilibrului ecologic; f) crearea condițiilor necesare pentru creșterea calității vieții" (art. 134). Constituția mai prevede ocrotirea proprietății și că anumite domenii (subsolul, căile de comunicație, spațiul aerian, apele cu potențial energetic, marea teritorială, resursele economice ale platoului continental etc.) fac obiectul exclusiv al proprietății publice, dar pot fi închiriate sau concesionate. Se mai prevăd dreptul la muncă și libertatea alegerii locului de muncă, dreptul la grevă, protecția socială a muncii, dreptul ca, la muncă egală cu bărbații, femeile să aibă salarii egale cu ei ș.a.m.d.

În ce privește **Strategia de guvernare** adoptată în noiembrie 1992, aceasta aduce în plus, față de cele arătate, o importantă precizare care sintetizează modificările ce se așteaptă, ca urmare a tranziției, în structura socială. Este pentru prima oară când această problemă este pusă deschis: "Nu se poate conta pe faptul că societatea va dezvolta, prin mecanismul spontan, structuri sociale și ocupaționale adecvate programelor economice și guvernamentale. Este, de aceea, necesară o intervenție activă în direcționarea și stimularea proceselor sociale, inclusiv prin măsuri legislative și administrative. Cel puțin în această etapă a tranziției, Guvernul trebuie să adopte o strategie de modelare a structurilor sociale în concordanță cu obiectivele pe termen lung ale politicii economice și să acționeze cu consecvență pentru realizarea ei. Principalul proces de transformare a structurilor sociale îl reprezintă, în concepția Guvernului, modificarea raporturilor de proprietate". Această structură - continuă "Strategia..." - cuprinde trei clase sociale:

a) "**Clasa micilor proprietari**". În legătură cu ea, se arată că "această categorie socială formată din micii proprietari de terenuri, bunuri imobiliare - locuințe, ateliere, întreprinderi mici și mijlocii etc.) și de valori (acțiuni, bonuri de stat etc.) se află în curs de constituire și, ca urmare a tranziției spre economia de piață și, pe termen mediu, va fi predominantă în structurile sociale" (p. 108);

b) "**o clasă a celor lipsiți de proprietate**" (p. 109);

c) "**o clasă a marilor proprietari de capital**" (p. 109).

Clasa celor lipsiți de proprietate și clasa marilor proprietari de capital, se arată, vor fi "numeric mai restrânse" (p. 108).

Așa cum se va vedea, însă, ambiguitatea cu care este definită clasa micilor proprietari va face practic ca în ea să fie cuprinsă în mod masecat o foarte mare parte a populației ajunsă în stare de semiproletari.

Aceasta este și perioada în care, așa cum remarca J.K. Galbraith, țările central și est europene erau sfătuite de economiștii occidentali să dezvolte un capitalism de un fel care nici în S.U.A. nu există.

Practica de până acum a reformei și consecințele ei

Când vorbim de tranziție este necesar să se țină seama de faptul că există de fapt mai multe tranziții interlegate:

a) o tranziție de la dictatură la democrația pluralistă și statul de drept;

b) o tranziție de la economia de comandă la cea de piață;

c) o tranziție de la vechea structură de clasă la una nouă;

d) o tranziție către o nouă diviziune internațională a muncii și un nou loc al țării în economia mondială;

e) o tranziție către un nou comportament social al oamenilor.

3.1. Crearea economiei de piață moderne presupune utilizarea puterilor statului (legislativă, executivă și judecătorească), pe de o parte, pentru demolarea formelor economiei vechi, iar pe de altă parte, pentru promovarea noilor forme economice. Rolul inevitabil activ pe care trebuie să-l joace statul în formarea economiei de piață a fost demonstrat în România încă din perioada de la mijlocul sec. al XVIII-lea până la 1948, când în țară s-a dezvoltat capitalismul. Din păcate, însă, lecțiile istoriei noastre - ca de altfel și ale celei mondiale - au fost uitate de reformatorii inspirați de F.M.I. Mai mult chiar, s-a susținut că noua ordine economică ce va fi implementată în România nu ar mai fi fost cunoscută de poporul român, ceea ce contravenea adevărului istoric.

Pornind de la concepția potrivit căreia, în ultimă instanță, statul trebuie să renunțe la rolul său activ în viața economică, îndeosebi în domeniul politicilor de creștere economică, iar Puterea să se rezume la instaurarea statului de drept și asigurarea ordinii în societate, promotorii de până acum ai reformei de inspirație F.M.I. au lăsat ghidarea pozitivă a dezvoltării economiei aproape în exclusivitate pe seama "mâinii invizibile" a lui Adam Smith. Principala preocupare a reformatorilor a constituit-o demolarea rapidă a vechii organizări economice și aproape de loc, sau prea puțin ori încet, cea pentru crearea instituțiilor corespunzătoare economiei moderne de piață. Așa se explică și faptul că nici până acum România nu are un program concret și coerent de reformă și îndeosebi pentru politica de promovare a creșterii producției și creșterii pieței interne și externe. În aceste condiții, fără strunirea forțelor pieței și fără observarea unui echilibru între interesul privat și bunăstarea socială, economia a început să intre într-un anumit haos iar producția s-a prăbușit grav. La rândul lor, investițiile productive au fost oprite în cea mai mare parte sau reduce catastrofal. În 1992 și 1993, producția industrială mai reprezenta doar circa o jumătate din cea a anului 1989^x); ușoarele creșteri ulterioare nu au schimbat esența.

(Continuare în pag. 4)

Lecțiile tranziției în România

(Continuare din pag. 3)

Agricultura și, îndeosebi, zootehnia au suferit enorm: numărul bovinelor a scăzut drastic de la un an la altul, în 1995 ajungând aproape la jumătatea celui din 1989. O lungă perioadă de timp, statul a jucat un rol preponderent demolator (al vechilor structuri), dar, de departe, unul insuficient și puțin eficient în formarea piețelor en-gros de mărfuri, a piețelor muncii, a piețelor de capital ș.a.m.d.

La prăbușirea producției naționale au contribuit cu deosebire următoarele:

a) Înlocuirea în câteva luni a conducerilor de întreprinderi pe criterii politice, iar nu de competență profesională, managerială; scoaterea noilor manageri de sub orice control din partea salariaților în condițiile în care un cadru legal și încă eficace pentru împiedicarea acțiunilor ce contraveneau interesului și bunăstării publice nu exista, iar interesul privat nu era în nici un fel strunjit prin vreo lege.

b) În numeroase cazuri, întreprinderi industriale mari, bine utilitate și competitive pe plan internațional, cu piață externă cucerită, au fost scindate în ciuda oricăror criterii economice, ecologice și tehnice, în 4-8-12 unități mici, pentru a satisface interesele clientelei politice și ale celor interesați de peste hotare. S-au rupt astfel nu numai legăturile economico-financiare, ci și cele tehnice din interiorul respectivelor structuri de producție. Rezultatul a fost că nu s-au mai putut crea produsele de competitivitate internațională care se exportau mai înainte. Celebru este, în acest sens, exemplul Uzinelor "Electroputere" din Craiova care produceau locomotive Diesel electrice și a căror piață externă a fost - datorită fărâmițării uzinei-practic predată în întregime concurenților străini.

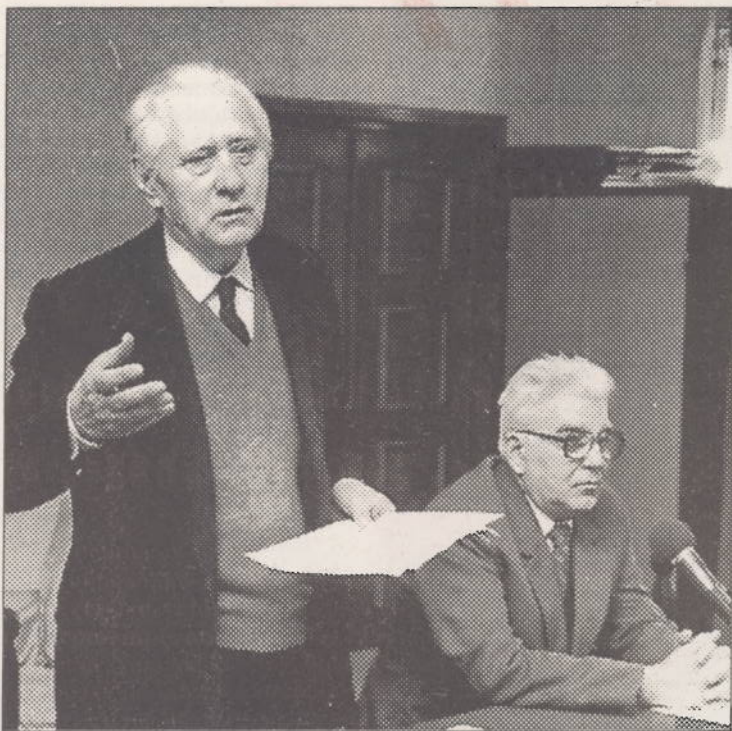
c) Sub vechiul regim se recusesse la practica "părților sociale ale salariaților" prin rețineri din retribuții, spre a se spori fondurile întreprinderii. Ele trebuiau să aducă deținătorilor un venit de cel puțin 6% anual și reprezentau un fel de proprietate particulară în întreprinderile de stat. Valoarea lor totală în economie reprezenta 30-33 miliarde lei (de atunci). În loc să utilizeze această sumă apreciabilă ca un început de privatizare, grăbit, guvernul a obligat întreprinderile să restituie imediat și în întregime sumele respective salariaților. Rezultatul a fost decapitalizarea bruscă a întreprinderilor de o mare parte a capitalului lor circulant bănesc. În plus, aruncarea unei asemenea sume pe o piață goală a dat un mare impuls inflației.

d) În perioada de până în 1989, întreprinderile de stat erau dotate cu fonduri circulante proprii relativ reduse deoarece:

- pe această cale se urmărea constrângerea lor de a accelera viteza de rotație a fondurilor circulante;

- fondul de salarii se afla la Bancă iar ea îl elibera numai pe măsura îndeplinirii planului de către întreprindere, ceea ce reprezenta și un mijloc de control centralizat;

- surplusurile necesare de fonduri circulante se obțineau de

întreprindere pe credit de la Bancă, cu o dobândă de 3-5%. În cazurile în care întreprinderea se făcea vinovată de abateri grave, se percepeau dobânzi penalizatoare de 10-12% sau mai mult.

Transformarea după 1990 a întreprinderilor de stat în societăți comerciale și regii autonome nu a ținut însă seama de particularitățile amintite, de situația capitalului unităților de stat, acestea fiind lăsate într-o autonomie "funcțională" totală, fără însă a se lua măsurile de disponibilizare a unui capital circulant bănesc necesar, ceea ce a pus majoritatea unităților economice într-o situație financiară cu totul dificilă încă de la început.

Restituirea bruscă a "părților sociale" și modul defectuos cum a fost constituit patrimoniul societăților comerciale și al regiilor autonome au condus întreprinderile la un blocaj financiar care a crescut de la o lună la alta. În ce privește posibilitatea de a se recurge la credite, aceasta se va dovedi ruinătoare: dobânzile real- pozitive ce li s-au aplicat au trecut repede de la 30-40% la 50-100%, 150%, 180% ș.a.m.d. Blocajul financiar s-a extins dezastruos, tot mai mult, în economia națională, cuprinzând până și cele mai bune întreprinderi, care se dezvoltaseră eficient în procesul concurenței internaționale. Din capacitățile de producție ale țării ajung a fi folosite abia 40-50%.

d) În prăbușirea producției naționale, un rol de mare însemnătate l-a avut și deprecierea sistematică, foarte gravă a leului față de dolar. De la circa 60 de lei cât era în prima parte a anului 1990, dolarul a ajuns la circa 2700 lei spre sfârșitul anului 1995. Și este o ciudățenie că guvernatorul BNR declara în Parlament, la sfârșitul anului trecut, că leul ar mai fi fost încă... supraevaluat față de dolarul SUA, așa că deprecierea continuă. În aceste condiții, importul s-a scumpit extraordinar, lovind grav în importul de energie și al unor materii prime, precum și în procesul de tehnologizare, ceea ce a condus la menținerea și sporirea degringoladei în producția națională.

e) În condițiile blocajului financiar crescând, al inflației și devalorizării leului, al ratei

uriae a dobânzilor, al cheltuirii în cea mai mare parte neproductivă a împrumuturilor contractate în străinătate, procesul investițional a scăzut dramatic. O mare parte din obiectivele care, terminate, ar fi putut aduce și devize, au rămas de izbeliște. Preocuparea pentru crearea de noi locuri de muncă nu a existat sau s-a dovedit mai mult declarativă.

f) Cât privește importul de capital străin, cu toate avantajele oferite de România, acesta a rămas cu mult în urma așteptărilor și mai ales a nevoilor. În plus, de obicei, el s-a îndreptat cu predilecție către zona comerțului și a infrastructurii etc., dar prea puțin spre sfera producției. Chiar în procesul de privatizare, până acum, de obicei, investițiile străine aveau să fie făcute, cu deosebire, prin preluarea drepturilor de proprietate, fără a aduce totdeauna modernizări tehnice și expansiuni ale capacităților existente.

Pentru a schimba situația, guvernul a luat de curând măsura ca investitorilor străini care achiziționează cel puțin 20% din acțiunile unei societăți comerciale aflate în posesia Fondului Proprietății de Stat să li se poată restitui 60% din suma cu care au cumpărat acțiunile, cu condiția ca ea să fie utilizată exclusiv pentru investiții în producție sau pentru stingerea datoriilor societăților la care au cumpărat acțiuni.

g) Scăderea gravă a producției naționale s-a datorat și modului în care a decurs, până acum, privatizarea.

În agricultură, în loc ca privatizarea să se facă pornind de la aplicarea combinată a criteriilor de eficiență economică, eficiență ecologică și eficiență socială, ea s-a realizat dându-se o treime din suprafața agricolă unor orășeni (în numele descendenților lor) care nu s-au ocupat niciodată și nici nu se ocupă de agricultură, iar majoritatea covârșitoare a țărănilor, care au lucrat pământul, au căpătat suprafețe între 0,5 și 1,5 ha fiecare. Suprafața medie pe țară ce revine fiecărei persoane care a primit pământ este de 1,92 ha, ceea ce înseamnă aproape de două ori mai puțin decât media suprafeței agricole deținute de o exploatare agricolă antebelică. În plus, actualele proprietăți agricole sunt împărțite în nu-

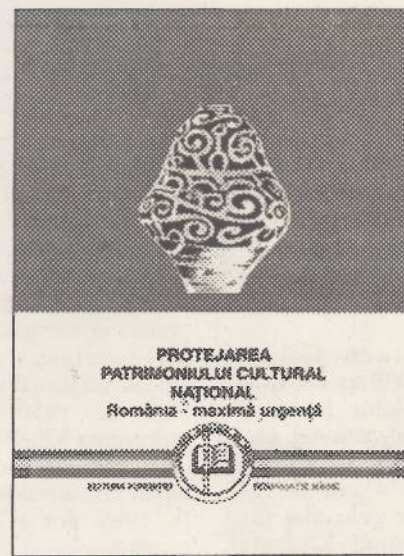
meroase parcele așezate la mari distanțe unele de altele (peste 20 milioane de parcele), ceea ce le face și mai greu de lucrat. Nu s-au declanșat încă mecanismele economice și financiare pentru facilitarea trecerii agriculturii la forme moderne economice și social eficiente.

Datorită pulverizării proprietății agricole și înzestrării tehnice precare sau inexistente, cea mai mare parte a gospodăriilor sunt gospodării de subsistență sau nici măcar atât, întrucât nu pot asigura traiul familiei țărănești, ci obligă pe membrii acesteia să caute de lucru în afara gospodăriei proprii. Drept urmare, asemenea gospodării numai "ferme familiale", cum s-a pretins că s-ar numi, nu pot fi. Nu-i de mirare că, după privatizarea agriculturii, în România, numărul bovinelor s-a redus de la 6.416 mii în 1989 la 3.156 mii în 1995, iar al porcilor de la 14.351 mii în 1989 la 4.415 mii în 1995, în timp ce numărul păsărilor a scăzut de 2,7 ori. Pe vremuri, una din marile exportatoare, acum, țara a ajuns să importe grâu, carne, lapte praf, ouă,

zahăr și chiar mere, sucuri de fructe ș.a.m.d. Până astăzi, nu s-a realizat un cadru modern de desfășurare promptă a procesului de desfășurare a producției de către agricultori. De aceea, nici măcar în perioada unui an agricol mai bun, țărănilor nu reușește să-și desfacă avantajos producția. În cazul lânii, situația este și mai complicată: deși România avea un număr apreciabil de oi merinos adaptate de peste trei sferturi de veac la condițiile noastre, iar lâna era de foarte bună calitate și competitivă internațional, stofele românești făcute din ea aveau de mult recunoașterea internațională pentru calitatea lor superioară (Woolworth), autoritățile de stat (întrucât fabricile textile erau proprietate de stat) au încheiat încă din primii ani ai tranziției contracte pe termen lung pentru importul de lâna, în disprețul producției naționale, ceea ce a lovit în crescătoria de oi din țară și a determinat declinul efectivului de oi.

*În 1993, față de 1985, Anuarul statistic indică o producție industrială doar de 45%.
(Va urma)

LA EDITURA FUNDAȚIEI "ROMÂNIA DE MÂINE"

Din cuprins:

- **Apel către Parlamentul României.**
- Senator **Vasile Văcaru**: "Inițiativa Fundației "România de Mâine" reprezintă o conectare la România care a fost și care este".
- **Ghiciu Pașcu**: "Este necesară o nouă lege, cuprinzătoare și eficientă!"
- Prof. dr. **Aurelian Bondrea**: "Patrimoniul național și integritatea etnospirituală a unei națiuni. Către o știință a patrimoniului național".
- Acad. **Ion Coteanu**: "Limba română este patrimoniul nostru cultural cel mai de seamă."
- Acad. **Romulus Vulcănescu**: "Patrimoniul național de cultură și civilizație din perspectiva etnologiei române".
- Dr. **Ilie Bădescu**: "Patrimoniul național în lumina sociologiei dezastrului provocate prin regimurile de spoliere."
- Prof. univ. dr. **Ion Dodu Bălan**: "Patrimoniul și politica culturii".
- Prof. dr. **Lucian Culda**: "Națiunile și patrimoniile lor culturale în condițiile sporirii agresiunilor informaționale."
- Col. **Ion Anghel Mănăstire**: "Să ne unim eforturile în apărarea patrimoniului cultural național!"

Mai semnează în volum:

Lt. col. **Virgil Voiculescu**, **Florin Șerbănescu**, **Ioan Gașpar**, **Mircea Sfarlea**, **Marin Radu Mocanu**, dr. **Voica-Maria Pușcașu**, conf. univ. dr. **Mihail Diaconescu**, prof. **Virgiliu Z. Teodorescu**, **Alexandru Chiriacescu**, **Viorica Necula Ștefănescu**, col. dr. ing. **Cristian Radu Pârlog**, **Liliana Mârșanu**, col. **Alexandru Mureșan**, **Dan Matei**, **Mariana Vasiliu**, **Irina Oberländer-Târnoveanu**, **Gheorghe Mărgărit**, **Carol König**, **Dan Baicu**, col. **Gheorghe Sărac**, col. **Marcel Chirițescu**, dr. **Maria Cobișanu-Băcanu**, ing. **Gabriela Tuas**, prof. dr. **Ion Gh. Gorgăneanu**.

EDUCAȚIA

Supliment al revistei "Opinia națională". Apare sub îngrijirea Asociației Generale a Învățătorilor și Educatoarelor din România

5

EDUCAȚIA CIVICĂ. Valori tradiționale și contemporane

În ziua de 19 februarie a.c., s-a desfășurat Simpozionul cu tema **Educația civică-valori tradiționale și contemporane**, în cadrul Forumului Național al Educației. Organizat de Societatea Națională pentru Învățătura Poporului Român, Asociația Generală a Învățătorilor și Educatoarelor din România, Institutul de Științe ale Educației, împreună cu Inspectoratul Școlar al Municipiului București și cu sprijinul Fundației "România de Măine", la sediul căreia a avut loc, Simpozionul a cunoscut o largă participare. Au fost prezenți numeroși profesori și învățători, inspectori școlari, cadre didactice universitare și cercetători științifici.

Simpozionul a fost deschis de **prof. dr. Nicolae Radu**, care a arătat că țelul dezbaterii este acela de a prileji un schimb de

părerii și experiență între cei ce organizează, proiectează și realizează efectiv educația civică în școli și licee.

Finalitățile și concepția care trebuie să stea la baza educației civice a elevilor au fost conturate în cuvântul de deschidere rostit de **prof. dr. Mihai Golu**, președintele Societății Naționale pentru Învățătura Poporului Român. Vorbitorul a subliniat, între altele, că educația civică are un rol fundamental în consolidarea procesului democratic în țara noastră, prin formarea unor mentalități și atitudini democratice la viitorii cetățeni.

În continuare **dr. Carmen Furtună** a prezentat o comunicare asupra conceptului de educație civică.

Au mai prezentat comunicări: **prof. dr. Emil Păun**, Universitatea București - Edu-

cația civică în fața "crizei" sistemului de valori;

- **prof. dr. Gheorghe Bunescu**, Institutul de Științe ale Educației - Valori tradiționale și valori contemporane în educație;

- **prof. dr. Marin Călin**, Universitatea București - Cadrul conceptual al educației civice în abordarea europeană;

- **prof. dr. Nicolae Ion Moraru**, Societatea Națională pentru Învățătura Poporului Român - Efectele tranziției în educație sunt o noutate sau o

continuitate?;

- **prof. dr. Nicolae Radu**, Institutul de Științe ale Educației, și **prof. Vasile Molan**, inspector școlar general adjunct al Municipiului București - Elaborarea programelor de educație civică;

- **prof. Florin Diac**, inspector școlar general al Municipiului București - Educația civică în lecție la nivelul disciplinelor de învățământ.

Dintre celelalte comunicări mai menționăm: Educația civică

în învățământul primar din Basarabia (**dr. Didina Rogojină**, Institutul de Cercetări Pedagogice și Psihologice din Chișinău), - Educația civică și provocările viitorului (**Gabriel Albu, Emil Stan**, cercetători științifici, Institutul de Științe ale Educației), Istoricul educației în România (**prof. Elena Nedelciu**, inspector școlar al Municipiului București).

(Continuare în pag. 6)

Cum să înțelegem elaborarea programei de educație civică?

Prof. dr. NICOLAE RADU,
prof. V. MOLAN, inspector școlar general adjunct

Există mai multe moduri de a înțelege educația civică și este necesar de subliniat acest lucru de la început.

1) **Modul empiric.** Învățătorii socotesc, cu totul justificat, că un copil bine educat civic (și un adult) trebuie să respecte normele scrise și necrise ale vieții sociale. Din această perspectivă este construit și actualul manual de educație civică pentru clasa a III-a. Unele titluri de lecții sunt semnificative din acest punct de vedere: să fim politicoși; ordinea, curățenia și disciplina; să fim punctuali; prietenii; circulația etc.

Pe baze empirice se poate realiza o programă convenabilă, căci indiferent de valorile care generează în fond diferite comportamente, un număr de conduite exterioare trebuie să poarte pecetea nevoii de a conviețui civilizată. Indiferent de orientările valorice, unele trebuie să fie comune tuturor, aceasta fiind chiar condiția existenței societății în general.

Firește, putem admite și faptul că educația civică nici nu trebuie să facă mai mult. Valorile unei societăți se însușesc, mai ales, la alte obiecte de învățământ (istoria, limba română, religia etc.) și în colec-

tive în care trăiește individul - familia, comunitatea etc. Pe de altă parte, ar fi o exagerare să punem în fața unui obiect de învățământ sarcini care nu-i sunt specifice decât, cel mult, parțial.

2) **Modul științific.** Comportamentul civic este totdeauna expresia unor valori și, dacă așa stau lucrurile, întărirea valorilor care generează comportamentele trebuie și ea realizată, fie și parțial, la educația civică. Ignorarea acestei cerințe ar duce la un "civism formal", golit de orice conținut, un fel de "rețetar comportamental", util dacă este în concordanță cu valorile sociale, nepotrivit sau chiar alienant dacă este în contradicție cu acestea.

Dificultatea abordării științifice constă în faptul că el presupune clarificări depline, adică să dea răspuns la câteva întrebări distincte:

- Care sunt valorile de bază ale societății românești?

- Care sunt valorile reale?

- Care sunt valorile dorite?

- În ce raport se află valorile care stau la baza programelor și manualelor de educație fizică cu valorile reale și cu cele dorite?

Urmează diagnoza: valorile dorite și cele reale sunt în următorul raport cu cele din programe și manuale:

- de compatibilitate - totală, parțială;

- de incompatibilitate.

Descrierea completă a unității și a diferențelor este esențială pentru a elabora o listă de valori, o ierarhie a lor și o strategie de studiere a lor în practică.

Avantajele ar fi:

- elaborarea unei strategii optime în condițiile existente;

- estomparea eventualelor efecte alienante;

- eliminarea "stridențelor".

3) **Modelul optim.** În epocile de tranziție, între normele valorice formale și cele informale distanțele sunt, de regulă, mari.

Și în astfel de cazuri, comportamentele civice devin formale, oscilante, paralele cu cele reale. În ciuda acestei situații, firește până la un punct, o strategie optimă, în condiții date, este posibilă și la ea nu se poate ajunge decât pe baza cercetării științifice. Dacă această cercetare nu este făcută, atunci

modelul empiric de elaborare rămâne cel preferat.

Situația actuală se caracterizează prin faptul că soluția empirică este respinsă sub pretextul nefundamentării ei științifice; dar ceea ce se propune, în schimb, este departe de a respecta modul de gândire științific. Lipssește analiza situației valorilor reale și a celor dorite, lipsește efortul de elaborare a unei soluții optime în condiții date. Dar mai lipsește ceva, și încă foarte important, și anume: înțelegerea corectă a relației dintre cercetare și practică.

Relația cercetare-practică în sfera educației civice

- Cercetarea științifică în sfera educației civice (și nu numai) produce rezultate care pot fi preluate direct în practica școlară - total sau parțial -, dar și rezultate care, la un moment dat,

nu pot fi preluate din diferite motive, în general pentru că nu sunt create condițiile necesare pentru aceasta. Ultima categorie de cercetări este și ea firească; în acest caz ea "operează cu viitorul", fără nici o limitare practică. Căci, ceea ce nu poate face prezentul poate face viitorul, în alte condiții practice.

- Predarea educației civice în școală o realizează învățătorii și, cum este normal, ei solicită o programă modernă, dar și perfect inteligibilă și aplicabilă în practică. Respingerea unei programe de către practică nu semnifică o respingere în general, ci doar una determinată de raportarea la condițiile de aplicare: nevoile reale ale școlii, mentalități existente etc.

- Există limite ale cercetării didactice și există limite ale practicii. Colaborarea între cele două sfere se impune, cu observația că practica este cea care triază realizările cercetării științifice și nu invers.

EDUCAȚIA CIVICĂ

(Continuare din pag. 5)

Comunicările prezentate cât și discuțiile desfășurate în cadrul Simpozionului au contribuit la mai buna clarificare a obiectului și problematicii educației civice, a finalităților sale, constituind, în același timp, un util schimb de experiență asupra proceselor și metodelor didactice, în funcție de clasă, între cei ce proiectează și realizează efectiv educația civică în școli și licee.

*
**

Cele 16 comunicări prezentate - 7 în plen și 9 pe ateliere - au fost structurate pe două categorii de teme. **Primele, generale și teoretice:** Educația civică în fața "crizei" sistemului de valori; valori tradiționale și valori contemporane în educație; cadrul conceptual al educației civice în abordarea europeană etc. **Alte teme au abordat probleme concrete,** legate strâns de munca la clasă a învățătorilor și profesorilor: Educația civică în lecție la nivelul disciplinelor de învățământ; Elaborarea programelor de educație civică; Educația civică în clasele a III-a și a IV-a; Istoricul Educației civice în România etc.

Multe idei ar merita prezentate pe larg, dar publicarea rezumatului unor comunicări va suplini acest lucru. Sarcina pe care ne-o propunem aici este de a realiza o sinteză mai amplă de idei.

Prima idee pe care merită să o subliniem se referă la **relația valori-progres economic și social.** În această privință unele teze prezintă un mare interes teoretic și practic. Astfel, etica protestantă, adică sistemul de valori protestante, a permis trecerea la societatea industrială. Celebrul sociolog german Max Weber a făcut o demonstrație unică în această privință, în lucrarea **Etica protestantă și spiritul capitalist.** Descreșterea spiritului industrial englez în a doua jumătate a secolului al XIX-lea este și ea rezultatul unei profunde schimbări de valori, cum a dovedit-o Martin Wiener. În sfârșit, condiția progresului în lumea de azi se corelează strâns cu dorința de realizare și afirmare a oamenilor, cum au demonstrat-o cercetările de psihologie istorică (McClelland și alții).

Ar fi multe de spus pe linia celor afirmate mai sus, dar ne mărginim să reluăm doar ideea că societatea viitoare - informatizată, postindustrială, post-capitalistă, psihotronică - se construiește pe valori specifice, pe variante de valori. Japonia de exemplu, merge pe calitatea pregătirii profesionale (buni executanți, tehnicieni, ingineri), pe atașamentul față de instituția unde lucrează individul, pe creativitate - de masă și de excepție. În S.U.A. se merge pe un alt set de valori centrale: dorința de realizare prin efort personal, spiritul practic, recompensarea, fără limite, a creației și obținerea ei pe orice altă cale etc.

Pentru educația civică, dar și pentru cea realizată în orele de limbă română, istorie și altele, apare ca esențial setul de valori pe care ne propunem să mergem pentru a le traduce în programe și manuale. Preluarea întocmai - translatarea - unui set de valori performante de la o cultură la

alta nu este nici posibilă nici dezirabilă. Opțiunea pentru "setul propriu" și precizarea lui rămân preocupări esențiale.

A doua idee importantă, care a rezultat din Simpozion privește **relația dintre cercetarea științifică, elaborarea programelor și manualelor.** Se pare că nu este clar încă faptul că cercetarea poate ajuta practica didactică în moduri diferite: pornind de la programe la manuale experimentate, care sunt accesibile practicii, dar și de la programe și manuale experimentate, care nu pot oferi decât sugestii sau nici atât, fiind obligate să rămână într-un orizont de așteptare pentru o altă etapă de evoluție a condițiilor, care le pot face actuale.

A treia idee care merită semnalată, având o valoare practică deosebită este următoarea: când cercetarea nu permite clasificările necesare pentru practică este de preferat calea valorificării "experților", adică valorificării experienței învățătorilor. Este probabil calea care ni se potrivește, deoarece ne ferește de anarhie conceptuală și rezolvă câteva probleme esențiale: Includerea în programe și manuale a unor valori "general-umane" - dragostea de muncă, patriotismul și altele - și a unora strict necesare pentru ca viața socială să fie posibilă - comportamentul civilizată în societate.

A patra idee privește **"diagnoza valorică" a societății românești de azi.** Reforma învățământului are mare nevoie de ea. Trebuie precizat sistemul de valori pentru care milităm și **distanța** dintre real (diagnoză) și dorit (valorile propuse). În această privință "turștii" noștri didactici ar trebui să țină seama că Europa occidentală își gândește viitorul pornind de la infrastructura educativă, de la valorile existente și de la cele capabile să unifice Europa. **Neobonjurismul didactic** se caracterizează printr-o inadecvată cunoaștere a Europei, căci plimbarea nu este egală nici cu cunoașterea și nici cu înțelegerea.

Contribuțiile strict practice ni s-au părut pline de bun simț și ar merita avute în vedere de grupurile de lucru ale Reformei învățământului. Care sunt sarcinile specifice ale educației civice în raport cu alte obiecte de învățământ? Pentru a nu supradimensiona posibilitățile acestui obiect, ca altădată, pe cele ale dirigenției. Ce sens pot avea obiectivele generale în raport cu cele specifice, dacă între ele distanța este atât de mare în cazul noilor programe?

Sunt câteva întrebări bine-venite pentru practică, alături de modelele de lucru oferite învățătorilor (**Mihaela Marin** - Școala nr. 127, București; **Elisabeta Ivan** - Școala 128, București; **Alina Nicolae** - Școala 79, București; **Tamara Manatu** - Școala 148, București și prof. **Dorina Chirițescu** - Liceul Nicolae Iorga, București; **Elena Nedelcu** - ISMB).

Acum, ca și pe viitor, simpoziunile noastre vor porni de la problemele practice ale școlii și nu-și vor propune să critice pe nimeni. În spirit strict profesional se va încerca lămurirea unor probleme ce se pun în procesul de predare, în relația învățător-elev, învățător-părinte, învățător-comunitate (sat, comună, cartier etc.).

Două întrebări la care Simpozionul AGIER nu a putut răspunde

1) La una din "variantele preliminare" ale programei pentru educație civică - cls. III-IV - apar "obiective generale" și "obiective specifice".

Obiectivele generale sunt formulate astfel: "În cadrul educației civice la clasele III-IV, elevii mici urmează:

- să cunoască principalele valori și instituții ale democrației;
- să-și formeze, în cadrul unor activități specifice vârstei, deprinderi necesare exersării comportamentelor civice de tip democratic, bazate pe comunicare, participare și toleranță;
- să cunoască drepturile copilului și instituțiile/organismele menite să vegheze la respectarea acestora;
- să înțeleagă caracterul de model al demersurilor practicate în orele de educație civică pentru acțiunea în diferite situații de viață."

Obiectivele specifice, la clasa a III-a

"În cadrul educației civice, la clasa a III-a, elevii mici urmează:

- să se gândească pe sine și pe ceilalți oameni în termeni de persoană;
- să discute fundamentele asemănărilor și deosebirilor dintre oameni;
- să manifeste și să cultive respectul și grija față de sine și față de "celălalt" (alte persoane, elementele de mediu);
- să discute consecințele acțiunilor ale respectului, curajului, bunătații, sincerității, demnității, pe de o parte și, pe de altă parte,

ale corelatelor lor negative; - să-și formeze atitudini pozitive în raport cu: lumea obiectelor și a lucrurilor, cu lumea plantelor și a animalelor."

Obiectivele specifice, la clasa a IV-a

"Prin studiul disciplinei educație civică la clasa a IV-a, elevii urmează:

- să înțeleagă noțiunea de grup, să identifice și să descrie principalele tipuri de grupuri din care fac parte (familia, grupul de joacă, de învățare, prietenii etc.);
- să discute despre rolul regulilor în viața grupurilor;
- să cunoască și să discute despre diferitele tipuri de relații, pozitive și negative, care apar în și între grupuri;
- să exerseze modalități de rezolvare non-violentă a situațiilor conflictuale în grup;
- să discute despre principalele instituții ale statului și să cunoască simbolurile naționale".

*
**

În legătură cu obiectivele generale și cele „specifice” prezentate mai sus, s-a pus întrebarea:

1) Cum se leagă obiectivele generale de cele „specifice”?

Răspunsul revine autorilor programei.

Noi nu facem altceva decât să invităm la o discuție calmă și liberă pe cei interesați, considerând că întrebarea se justifică, că relația respectivă cere unele clarificări, căci, de la sine, relația nu apare limpede.

2) Profităm de ocazie pentru

a pune și noi o întrebare, pornind de la următoarele date:

În "Argument"-ul programei se spune: "Locul educației civice în învățământul primar, la clasele a III-a și a IV-a este justificat de nevoia de a iniția elevii mici în practicarea unui comportament civic într-o societate democratică: activ, liber, responsabil, tolerant, deschis, comunicativ, reflexiv, autoevolutiv".

În "Conținuturi" lucrurile apar astfel:

"Programa propune o listă de concepte-cheie relaționate democrației, pe care învățătorii sunt invitați să le discute cu elevii în cadrul tematicii abordate.

Autoritate, Putere, Drepturi/Responsabilități, Toleranță/Respect, Diversitate (Diferență), Egalitate, Valori/Norme/Reguli, Comunicare, Dreptate/Justiție, Libertate, Proprietate, Responsabilitate, Prietenie, Public/Privat".

În legătură cu inițierea elevilor în valorile (și conceptele) din primul grup și în cele din al doilea grup se pune întrebarea:

Cum de în aceleași condiții, la aceleași clase, obiectivele se schimbă atât de radical? Pentru că nu este posibil ca în aceeași programă să apară două rânduri de valori (concepte) ce urmează a se însuși. Decât dacă valorile (conceptele) coincid (fiind vorba numai de formulări diferite), ceea ce nu este cazul - sau dacă un grup de valori se subordonează celui de-al doilea - ceea ce iarăși nu este cazul.

Un răspuns există, probabil, și el ar trebui dat pentru a depăși impresia de "demagogie a obiectivelor" (obiective fără legătură cu conținuturile sau cu una foarte vagă și neoperantă în practică), care ne paște de câteva decenii.

MASA ROTUNDĂ: CONCEPTUL DE FUNDAȚIE ÎN ROMÂNIA: PREZENT ȘI PERSPECTIVĂ

În ciclul dezbaterilor științifice, înlocuite ca modalitate curentă de perfecționare a întregii activități din Fundația "România de Măine", a avut loc, vineri 23 februarie a.c., masa rotundă cu tema "Conceptul de fundație în România: prezent și perspectivă". Desfășurată sub egida Fundației "România de Măine" și a Asociației Oamenilor de Știință din România, dezbaterile au prilejuit retrospectiva genezei și aplicării singurei legi, adoptată de Parlamentul României în anul 1924, care reglementează până astăzi întemeierea și funcționarea fundațiilor în țara noastră. Și cum punctul esențial de raportare a considerațiilor istorice și juridice l-a constituit Fundația "România de Măine", masa rotundă a oferit implicit prilejul evidențierii caracterului de nonprofit, autonom, neguvernamental și fără scopuri politice al prestigioasei instituții social-umaniste, de cultură, știință și învățământ, înființată acum 5 ani tocmai pe baza Legii din anul 1924. A reieșit astfel, încă de la începutul dezbaterilor, caracterul perfect legal al înființării și funcționării Fundației "România de Măine", care și îndeplinește, cu consecvență și autoritate, scopul pentru care a fost creată și principalele sale obiective înscrise în statut: de a cultiva și promova valorile trainice, perene ale culturii naționale și universale, de a contribui la dezvoltarea învățământului, științei și culturii, de a promova dezideratele înfăptuirii democrației și statului de drept în România.

În cuvântul rostit pe această temă, prof. dr. Aurelian Bondrea, președintele Fundației "România de

Politică, educație și toleranță

(Continuare din pag. 1)

Astăzi suntem pregătiți să facem față intoleranței, xenofobiei, violenței, terorismului, extremismului, excluderii și violării dreptului la libertate prin atitudini de toleranță afirmate în mod constant. Toleranța este mai mult ca oricând o virtute indispensabilă edificării păcii. Cred în această declarație și nutresc speranța că ea va constitui un pas decisiv pe calea unei culturi a păcii".

Este de subliniat că documentul adoptat de statele membre ale Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) nu se rezumă la a proclama principii; tocmai pornind de la acestea sunt descifrate semnificația toleranței, rolul statului, dimensiunile sociale, funcția majoră a educației ca factor formativ și mijloc eficient de prevenire a intoleranței, ceea ce reflectă preocuparea statelor semnatare - printre care și România - de a elabora un document cu caracter programatic, aplicativ și nu unul teoretic, abstract.

Pornind de la aceste considerente, se înțelege că devine mai mult decât necesar a oglindi cât mai fidel conținutul de idei și direcțiile concrete de acțiune pentru promovarea toleranței. Aceasta este considerată drept "respectarea, acceptarea și aprecierea bogăției și diversității culturilor existente în lume, a modurilor de a ne

exprima, a modalităților de a ne manifesta calitatea noastră de ființe umane. Ea este încurajată de cunoaștere, de deschidere spirituală, de comunicare și de libertatea de gândire, de conștiință și de credință. Toleranța este armonia în diversitate. Ea nu este numai o obligație de ordin etic; este, de asemenea, o necesitate politică și juridică. Toleranța este o virtute care face posibilă pacea și contribuie la înlocuirea culturii războiului cu o cultură a păcii".

În același timp, s-a convenit a sublinia că toleranța nu este nici concesie, nici condescendență, nici complezență, ea fiind, în primul rând, o atitudine activă, recunoaștere a drepturilor universale ale ființei umane și a libertăților fundamentale ale semenilor; în nici un caz toleranța nu va putea fi invocată pentru a justifica încălcări ale acestor valori fundamentale, toleranța fiind practică de indivizi, grupuri și state. Este de menționat că această subliniere se datorează și amendamentului propus de delegația României, după cum a specificat și presa la timpul respectiv.

În concepția statelor semnatare, toleranța reprezintă cheia de boltă a drepturilor omului, a pluralismului (inclusiv pluralismul cultural), a democrației și a statului de drept, implicând respingerea dogmatismului și a absolutismului și venind în

sprijinul normelor internaționale asupra drepturilor omului. De aceea, în concordanță cu asemenea drepturi, a practica toleranța nu înseamnă nici a tolera nedreptatea socială, nici a renunța la propriile convingeri, nici a face vreo concesie în acest sens. "Practica toleranței înseamnă că fiecare beneficiază de libera opțiune în privința convingerilor sale și acceptă că și ceilalți beneficiază de aceeași libertate. Ea înseamnă acceptarea faptului că ființele umane - care se caracterizează în mod firesc prin diversitatea înfățișării lor fizice, a situației lor, a modului lor de exprimare, a comportamentelor și valorilor lor - au dreptul de a trăi în pace și de a fi așa cum sunt. Ea înseamnă, de asemenea, că nimeni nu trebuie să își impună propriile opinii celui alt".

Dacă astfel este concepută toleranța între indivizi, în cadrul diverselor grupuri sociale, etnice, religioase, culturale etc., Declarația acordă atenție, cum este și firesc, "toleranței la nivel de stat", ceea ce trebuie înțeles ca echitate și imparțialitate în materie de legislație, de aplicare a legii și de exercitare a puterii judiciare și administrative. Toleranța cere, de asemenea, ca fiecare să poată beneficia de șanse economice și sociale fără nici o discriminare, excluderea și marginalizarea generând automat frustrare, ostilitate și fanatism. Documentul consi-

Măine", a subliniat însemnătatea unei asemenea dezbateri din perspectiva actualizării Legii adoptate în anul 1924, a nevoii de clarificare conceptuală, a rostului unei fundații în condițiile actuale ale României. Puținele demersuri pe această temă, prezente în literatura de specialitate din țara noastră, abordează uneori unilateral și cu tentă subiectivă conceptul de fundație, pornind de la analiza unor cazuri particulare, prea puțin sau deloc reprezentative pentru bogăția de sensuri și complexitate specifică astăzi unor fundații. Dar chiar și în aceste cazuri, ideile emise de specialiști se cer luate în calcul, analizate atent, dezbătute și sintetizate în concluzii de largă semnificație, care să poată intra în componența noii legi asupra fundațiilor, în pregătire la Parlamentul României.

Dând curs inițiativei conținute în aceste aprecieri, au luat cuvântul prof. dr. Emil Mihuleac, moderatorul dezbaterii, prof. dr. Vasile Stănescu, prof. dr. Victor Dan Zlătescu, lector univ. Radu Stancu, dr. Gheorghe Stroe, cercetător științific la Institutul de Cercetări Juridice al Academiei, prof. dr. Adam Popescu, prof. dr. Constantin Vlad, dr. Radu Rey, avocat Ioan Sulica, prof. Dumitru Popa Valdemar.

Dezbaterile au pornit de la definiția fundației și în desfășurarea lor s-a făcut frecvent apel la caracterile de nonprofit, apolitic, neguvernamental, autonom etc. ca atribute definitorii ale fundației. A fost adusă în discuție și problema patrimoniului, a resurselor de care poate beneficia o fundație. Discuții aprofundate s-au desfășurat și în legătură cu scopul unei fundații.

Vom reveni cu o amplă relatare a dezbaterilor.

MIHAI IORDĂNESCU

deră, pe bună dreptate, că, în scopul instaurării unei societăți mai tolerante, statele trebuie să ratifice convențiile internaționale referitoare la drepturile omului și, la nevoie, să elaboreze o nouă legislație pentru a garanta egalitatea de tratament și de șanse diferitelor grupuri și indivizi care alcătuiesc societatea, fapt de însemnătate esențială pentru o viață cu adevărat democratică.

Este semnificativ că la un recent seminar internațional asupra toleranței, organizat la București, unul dintre participanți, secretarul general adjunct al Consiliului Europei, sublinia că "promovarea toleranței cere mai întâi o acțiune viguroasă împotriva intoleranței, acțiune nu numai represivă, ci și educativă și mobilizatoare. Apoi, toleranța nu este, din păcate, suficientă; nu ajunge să-l tolerăm pe celălalt, ci trebuie să-l respectăm și să-l înțelegem. Trebuie să fim gata să-i apărăm libertatea și drepturile. Cu alte cuvinte, trebuie să se ajungă la o adevărată cultură a drepturilor omului (s.n. - A.B.), în care drepturile să fie, de asemenea și, mai ales, și ale celui alt".^{x)}

Se înțelege că o adevărată cultură a drepturilor omului începe și se exercită în simbioza ei organică, esențială cu ființarea și dezvoltarea culturii democratice.

x) Seminarul Internațional asupra Toleranței. București, 23-26 mai 1995. Discursul Secretarului General Adjunct al Consiliului Europei, dl. Peter Leuprecht. Institutul Român pentru Drepturile Omului, p. 30.

STATUL ȘI DIALOGUL SOCIAL (II)

Dr. GHEORGHE
RĂBOACĂ

În realitate, peste tot în lume, și în trecut dar și în prezent, și când intervine direct și când intervine indirect, calitatea statului de garant al intereselor naționale, generale, se realizează pe baza unui sistem complex de funcții ca de exemplu: statul fixează regula de joc a dialogului social prin felul în care se legitimează relațiile profesionale, procedurile desfășurării dialogului social, conduita actorilor; statul garantează (trebuie să garanteze) libertatea de acțiune a părților interesate - patroni și salariați; el stabilește procedurile asupra negocierilor și statutul juridic al convențiilor; când survine un diferend (și el survine mereu) este sarcina Statului să intervină; statul cheamă la ordine patronii și sindicatele când regula jocului este încălcată, statul modifică regula jocului când interesele generale și naționale o cer. Se înțelege că statul controlează desfășurarea dialogului social în condiții democratice și de transparență, indiferent care este modalitatea generală de participare, directă sau indirectă.

Relațiile profesionale sunt un sistem complex, determinat de un ansamblu de condiții istorice, politice, juridice, economice, ideologice, sociale, conjuncturale. Toți acești factori, și alții cu caracter personal determină gradul de autonomie a patronatului și sindicatelor în raport cu statul; gradul de centralizare/descentralizare a dialogului social; locul conflictului sau al consensului în dialog social. Toți acești factori pot determina statul să-și aleagă modelul de dialog social: să se abțină total de la intervenție în relațiile profesionale; să exercite un control total asupra patronatului și sindicatelor; să adopte o poziție neutră, intermediară.

Pornind de la factorii examinați în articolul anterior, dialogul social cunoaște, în opinia noastră, două tipuri fundamentale de participare (intervenție) a statului.

a) În țările în curs de dezvoltare, dialogul social se desfășoară cu participarea directă a statului, ca partener și, deci, ca susținător și garant al intereselor naționale. În această calitate, statul caută să obțină de la patroni și de la sindicate (salariați) sprijinul politicii sale sociale și economice sau să-i stimuleze, prin măsuri bugetare și financiare, să probeze măsurile vizând creșterea productivității și să creeze locuri de muncă. În general, statul își impune punctul de vedere și controlează dialogul social. În acest sens, el are tendința de legiferare și de a da decretate guvernamentale pentru orice, chiar pentru probleme minore, care ar putea fi reglate prin negociere colectivă. Datorită prezenței directe, putemice a statului în dialogul social, sindicatele, în loc să negocieze direct cu patronii, caută aliați în sfera politicii pentru a compensa poziția lor mai slabă față de stat, în negocierile colective. În cadrul acestui model, guvernele controlează și largi sectoare ale economiei naționale și stabilesc, în calitate de patron, relații profesionale cu sindicatele. Dialogul social în acest din urmă caz, îmbracă forma bipartită (statul, în calitate de patron, și sindicatele), iar în afara proprietății publice, statul participă la un dialog tripartit, alături de patroni și de sindicate.

b) În țările dezvoltate, relațiile profesionale sau dialogul social cunoaște forme bi și tripartite, cu o autonomie a patronatului și sindicatelor foarte dezvoltată. Statul nu se amestecă în sectorul privat; el intervine prin legi, ca regulator al relațiilor profesionale. În plus, el își creează instituții speciale cu rol de asistare și sprijinire a dialogului social. Din toate aceste caracteristici, rezultă că statul își îndeplinește mai eficace rolul de protector al intereselor generale, naționale.

În a doua jumătate a anilor '60 și după primul șoc petrolier, din anul 1973, a sălbit puternic negocierea colectivă, adică modelul de dialog social care a dominat lumea după al doilea război mondial.

Negocierea colectivă nu a permis să se obțină o creștere de salariu proporțională cu creșterea productivității muncii. Productivitatea muncii și-a încetinit creșterea pentru că sistemele producției de masă (Taylor și Ford) și-au epuizat caracterul lor inovator și, deci, productiv. Pe de altă parte, muncitorii au respins întotdeauna metodele de muncă tayloriste și fordiste. În aceste condiții, au apărut formele tripartite de dialog social.

